

cu Victor Eftimiu despre el și despre alții

Orășel mic de provincie. Ani de război și foamete. În sala cinematografului local, transportați în două birje cu un cal, soseau cițiva scriitori din București. Șezătoare literară. Pe scena mucedă înainta un om cu o voce caldă, prietenoasă. Noi, elevii, ne mișcam emoționați în bănci... Spre sală se revărsa un șuvoi de cuvinte calde, sincere. Răsunau acolo, pe scenă, versuri pline de încredere în om, în soare, în pace.

Au trecut zeci de ani de atunci... Pe Victor Eftimiu îl întâlnești, cu asiduitatea unui tânăr gazetar, în paginile celor mai multe publicații literare. E „în miezul problemei”. Scrie cu emoție și dăruire. Îl întâlnești în cronicile literare, la secția „preșcolari”, cu basme în versuri, la stan-

dul închinat tineretului, cu romane istorice, la standul de teatru, cu două volume masive.

Călătorește, conferențiază, se întâlnește cu interpreții operelor sale, cărora le împărtășește din arta rostirii versului.

În ziua în care a fost sărbătorit la București, Victor Eftimiu conferența, la Constanța, despre Shakespeare, în fața muncitorilor de pe șantierul naval. Conferința s-a încheiat cu o manifestație spontană de omagiu și prețuire. Este semnificativă această întâmplare pentru viața de muncitor al scrisului care-l caracterizează și pe drumul căreia îi urâm și noi roade bogate și numeroase.

Printre tablourile lui Palladi, busturile lui Han și Spăthe, în locuința lui Victor Eftimiu ne simțim într-o perfectă ambianță artistică. Vechile peisaje bucureștene, imaginile de altădată fac firească întrebarea:

— Ați vrea să ne împărtășiți cîte ceva din începuturile activității dv.?

— Trecînd prin fața librăriilor și contemplînd volumele expuse mă întrebam acum 60 de ani: o să am și eu, vreodată, o carte în vitrină?

Din galeria venerabilului nostru Teatru Național, incendiat de bombele naziste, priveam publicul de jos și-mi spuneam: o să ajung vreodată în stal?

Acestea erau supremațiile revendicări ale preadolescenței mele.

Am scris poezii, nuvele, romane, povestiri pentru copii, cugetări, memorialistică, cronici rimate, epigrame, eseuri literare, tragedii antice, drame romantice, comedii burgheze, piese exotice, cronici de teatru și plastică, bilete de plăcintă, reportaje senzaționale și evocări istorice — am abordat toate genurile. Mai ales am avut, de mic, pasiunea teatrului. De unde mi-a venit această pasiune, de la cine am moștenit-o, nu știu.

— Și totuși, cum v-ați legat atît de puternic de teatru?

— Nu fusesem la teatru niciodată, dar jucam, prin grădina mahalalei Silvestru, piese cu haiduci. În *Iancu Jianu* înfățișam pe Cîrc-Serdarul Stoica și aveam o moarte atît de impresionantă, încît eram obligat s-o bisez. În clasa a patra primară, la școala Silvestru, la examenul de fine de an, am avut un mare succes, recitînd poezia „Noaptea Sfîntului Andrei” a lui Vasile Alecsandri, mi se pare. Acest triumf, care ridica prestigiul întregii clase, a făcut să mi se atenueze notele lamentabile pe care le aveam la alte materii.

Nu fusesem la teatru. Dar văzusem circul. Circul Sidoli, pe cheiul Dimboviței. De acolo am rămas cu patima scenei. Călăreț, trapezist și August-Prostul în același timp, visam pantaloni scurți de mătase vișinie, cu flori de argint, în relief, un bici cu care să plesnesc văzduhul, în lipsa unei herghelii. Mă dădeam peste cap, asemenea clovnilor, mă cățăram în copaci, ca trapezistul.

Am și astăzi, în fundul nărilor, mirosul gazului aerian, amestecat cu mirosul de portocale și de bălegar al circului Sidoli, unde am cunoscut primele feerii, mirajul viziunilor multicolore, lanterna magică, proiecțiile orizonturilor imense ale universului artei, oameni și fantome, peisaje miraculoase, salturi în infinit, suprema fantasmagorie.

De la circ nu mai e mult pînă la teatru.

Cred că dragostea, beția teatrului mi le-a trezit un fel de prieten al tatălui meu, un omuleț cu cioc și cu sfîrcul urechii roșu, Romulus Gavrilescu. Sub stejarul din fața casei, în strada Silvestru, el ne vorbea, fraților mei și mie, despre Teatrul Național, unde juca „unul, Nottara”.

Tot frecîndu-și cu două degete lobul urechii, Romulus Gavrilescu ne evoca spectrul din *Hamlet* și numărul biletului de loterie, care apărea, scris cu becuri roșii, în visul haimanalelor din *Lumpatius Vagabondus*.

Pentru mine, teatrul începea și sfîrșea cu Nottara, cu umbra bătrînului Hamlet și cu numărul incandescent din opera *Lumpatius Vagabondus*. Nu mi-au trebuit decît cîteva săptămîni ca să devin teatralist.

Am debutat ca director, autor, regizor și actor, improvizînd o scenă în pivnița caselor părintești. Intrarea: un nasture sau o peniță. Micii spectatori erau așezați pe treptele pivniței... Cîteva scaune (lemn negru răsucit, pluș roșu), luate, în lipsa

părinților, din salonul de deasupra, și acoperite cu o broboadă a mamei, reprezentau castelul în care Costică omora pe Polux — sau Polux pe Costică — în piesa mea, *Polux și Costică*, palidă imitație a lui *Hamlet*, povestit de Romulus Gavrilescu.

Cred că bietul meu inițiator în misterele rampei ar fi căzut din cer dacă i-ar fi spus cineva că băiețelul care-l asculta extaziat când îi vorbea de Nottara, Iancu Petrescu și Vasile Leonescu va fi interpretat, peste zece ani, la Teatrul Național, de acești mari actori, și că, peste alți zece ani, le va fi director.

Cariera mea teatrală s-a dezvoltat vertiginos... De la galerie, fără să-mi mai realizez visul de a trece prin stal, am ajuns direct în loja direcției, ca autor al lui *Înșir-te, Mărgărite*, și, mai târziu, ca director general. Am fost cel mai tânăr autor jucat și cel mai tânăr ocupant al scaunului lui Ion Ghica.

— *Desigur că începutul activității teatrale a fost strîns legat de activitatea literară!*

— Da, am început să scriu, foarte tânăr, sub diferite pseudonime, la diferite publicații periodice. Prima revistă în care am tipărit a fost „Speranța”, care a apărut numai de patru ori și al cărei director, administrator și principal redactor, corector și împărțitor la chioșcuri eram eu însumi. Aveam vreo șaisprezece ani. Apoi, sub pseudonimele Athanes (poezii) și V. E. Grecu (proză), am colaborat la „Dumineca”, editată la „Adevărul”, al cărei director era regretatul poet dramatic și cronicar teatral de mai târziu, dr. Adrian Vereă. După un an-doi, am semnat întâia oară cu numele meu în „Viața literară și artistică” a lui Coșbuc, Ion Gorun și Ilarie Chendi.

Lui Ilarie Chendi îi datoresc înlesnirea debuturilor mele literare și-i evoc totdeauna numele cu emoția gratitudinii și a unei mari afecțiuni.

— *Fără îndoială că aveți nenumărate amintiri, pe care cititorii ar fi bucuroși să le cunoască.*

— Viață de boem... Iată cafeneaua „Macedonia” din pasajul Doamnei, iată ceainăriile de pe Calea Văcărești, unde mă întâlneam cu V. Demetrius, Radu Baltag și alți poeți... Iată lăptăria din strada Academiei, unde mîncam, pentru 25 de bani, cu Barbu Lăzăreanu, viitorul academician.

Colaborarea la „Viața literară și artistică” mi-a deschis apoi ușile „Imperiului”, cafeneaua bunului Kübler, aflată cam pe locul unde se ridică azi aripa dreaptă a Palatului Republicii.

Împreună cu mine, Al. Cazaban este, cred, singurul în viață dintre clienții „Imperiului”. S-au dus, cei mai mulți prea tineri: Ilarie Chendi, D. Anghel, Șt. O. Iosif, Ion Minulescu, Cincinat Pavelescu, Artur Stavri, D. Nanu, V. Demetrius, Corneliu Moldovan, Al. Stamatiad, N. Pora și alții alții, pictorii Baltazar, Vermont, Verona, Steriade, Iser, Szatmary, Ressu, compozitorul Alfons Castaldi, sculptorii Paciurea, Storck și Späthe — floarea artelor și scrisului românesc de la începutul acestui veac.

Aici mă întâlneam uneori și cu Mihail Sadoveanu, cu poetul Mihai Codreanu, care soseau cîteodată de la Iași, cu Octavian Goga, venit de la Sibiu...

— *Ar fi interesant să ne evocați cîteva din personalitățile creatoare pe care le-ați cunoscut...*

— Să încep cu Alexandru Macedonski. Împreună cu discipolii săi, în frunte cu Mircea Demetriad, frecventa, vara, grădina hotelului „Bulevard”, iar toamna și iarna — cînd nu era la Paris — se ducea la cafeneaua „High-Life”, peste drum de „Imperial”.

Pe urmă, poezii, pictorii și actorii s-au sălășluit la „Terasa Oteteșanu”, aflată pe locul unde e acum palatul telefoanelor.

Clienții cei mai statornici ai „Terasei Oteteșanu” erau delicatul povestitor Em. Gîrleanu și mucalitul Ion Dragoslav.

Veneau cîteodată la terasă George Coșbuc, Barbu Delavrancea (după premiile pieselor sale), Al. Davila, C. I. Nottara, Ion Brezeanu, soții Bulandra și scriitorii din generația mai tină...

După primul război mondial, cafenelele literare și-au pierdut gloria. Se mai duceau cîte unii publiciști la „Capșa”, local rezervat pînă atunci oamenilor politici,

cucoanelor și filfizionilor din protipendăa bucureșteană. Restaurantele-cafenele „Elyzeu” și „Corso” au mai adăpostit și ele o vreme pe boemii Capitalei.

* * *

Legăți printr-o trainică prietenie, admirație și stimă reciprocă, Vlahuță, Caragiale, Delavrancea și Coșbuc au fost puternici și prin această confraternitate.

Fiecare a contribuit la gloria celuilalt, prin scris și grai vorbit.

În articolele pe care le-am consacrat lui Caragiale, cu prilejul semicentenarului de la plecarea dintre noi, am omis să menționez admirația pe care autorul *Scrisorii pierdute* i-o purta lui Coșbuc.

Parcă-l aud, după o entuziasă prezentare, parcă-l aud pe Caragiale recitînd, cu vocea lui baritonă, cam dogită, o strofă a poetului „Baladelor și idilelor” :

*Alături de strîmbele maluri
Corabia-n goană trecea,
Cîntau legănatel valuri
Cîntau și matrozii pe ea...*

Desăvîrșit om de teatru, Caragiale (îmi vine greu să mai scriu, familiar, „conu Iancu” sau „nenea Iancu”) pune accentul pe fiecare silabă și printr-o caldă vibrație, cu o perfectă dicțiune, dădea valorile cuvenite versurilor alegre ale poetului țărănimii.

Intrînd foarte tînăr în arena literară, am avut norocul să cunosc și să fiu primit cu bunăvoință de acești iluștri înaintași.

Spun acest lucru nu din îngîmfare, ci ca să-mi exprim gratitudinea pentru bunăvoința cu care acești oameni mi-au încurajat debuturile, ca să-mi arăt mulțumirea că încercările mele literare, spre deosebire de ale altor confrăți tineri, nedreptățiți, mi-au fost ocrotite.

Am avut și norocul să stau în preajma binevoitoare a unor scriitori dintr-o generație mai veche decît a lui Caragiale, Vlahuță, Delavrancea și Coșbuc; am cunoscut pe Iacob Negruzzi, care, acum o sută douăzeci de ani, juca, la Iași, ca diletant, într-o piesă de Vasile Alecsandri, un rol pe care-l jucase și tatăl său, admirabilul povestitor Costache Negruzzi. L-am cunoscut pe Titu Maiorescu, pe Ion Slavici, pe Petre Dulfu, autorul celebrelor „Isprăvi ale lui Păcală”, care a trăit, aproape centenar, pînă în zilele noastre.

Poate că voi avea prilejul să scriu și despre acești oameni intrați în legendă. Genul memorialistic e foarte delicat: evocînd pe precursori, ești nevoit să vorbești uneori și despre tine însuși. Iar celor ce, în fond, au prejudecata modestiei și se tem să nu cadă în grandomanie și ridicol, le vine destul de greu să se autoevoce, să se autotâmieze.

— *Desigur că vă vine greu ca din multilateralitatea operei dv. să le descifrați numai pe cele dramatice...*

— Să încercăm! Dintr-o operă de peste patruzeci de lucrări dramatice, cartea aceasta cuprinde cîteva pe care le-am socotit mai reprezentative: Împreună cu altele, care nu figurează în culegerea de față, opera mea dramatică este împărțită cam în felul acesta:

Legende românești: *Înșir-te mărgărite, Cocoșul negru, Strămoșii, Rapsozii, Meșterul Manole, Ringala, Haiducii, Răscoala.*

Tragediile antice: *Prometeu, Thebaida, Atrizii.*

Dramele medievale: *Poveste spaniolă, Glafira, Theochrys* (toate acestea în versuri, ca și traducerea din Sofocle — *Edipos* și din Pușkin — *Boris Godunov*).

Tragi-comedii țărănești în proză: *Akim, Comoara, Poveste de Crăciun, Crăciunul lui Osman, Omul biruie pămîntul, Viscolul și primăvara.*

Comedii provinciale: *Ariciul și sobolul, Sfîrșitul pămîntului, Omul care a văzut moartea, Ferestrele albastre.*

Satire bucureștene: *Dansul milioanelor, Stele călătoare, Alegeri, Școala nouă, Mandatul, Testamentul, Marele duhovnic și, mai recent, Parada.*

Piese cu subiecte de pestele hotare: *Mireasa roșie*, *Ana Maria*, *Napoleon*, *Sca-matorii*, *Fantoma celei care va veni*, *Daniela*, *Sylvette*, *Pelerinii*.

Am mai scris și am reprezentat o serie întreagă de reviste satirice, răsrfrînd o actualitate imediată. Dialogurile și cupletul lor s-au pierdut. Acele reviste n-ar mai putea interesa decît ca document al vremii, ca aspect din activitatea de polemici a unui gazetar care, și în felul acesta, s-a războit cu moravurile și năra-vurile unei societăți politicianiste, afaceriste, superficiale pînă la inconștiență.

Îmi aduc aminte de unele titluri ale acestor reviste: *Nu te superi?* (1912, la Teatrul „Comedia”), apoi *Cum am face?* și *E lată rău*, scrise în vremea primului război mondial.

Reprezentate la arena „Amicii orbilor”, pe locul unde a funcționat mai tirziu teatrul „Cărăbuș”, aceste reviste au cunoscut o mare afluență de spectatori.

În *Cum am face?* a apărut, recitînd versuri ocazionale, și marele tragedian E. de Max.

Piesa *Inspectorul broaștelor* a fost jucată la teatrul „Modern” (incendiat în 1920). Amedeu Vircolac, inspectorul broaștelor, visează că ajunge în împărăția lacustră. O serie de tablouri răsrfrîngeau actualitatea imediată.

Cîteva luni după premiera *Inspectorului broaștelor*, am reprezentat la teatrul „Comedia”, cu Tony Bulandra în rolul principal, tragedia *Prometeu*, scrisă la Paris, în timpul marelui război. Prima versiune a acestui poem dramatic am redactat-o în franțuzește, apoi am transpus-o în versuri romînești. În ea se răsrfrîng preocupările de pace și de progres, care își luau avînt pe toate fronturile și în spatele frontu-rilor, ura împotriva dictaturilor imperiale și imperialiste.

Prometeu a fost tipărit și jucat în limbile maghiară, italiană și germană. Editura „Insel-Verlag” din Lipsca a publicat acest poem dramatic, cu un studiu introductiv de marele poet Hugo von Hoffmannstahl.

Traducerea apărută în Italia e datorită profesorului din Florența Angelo Pernice, membru corespondent al Academiei noastre.

O frumoasă versiune în proză a dat și francezul Guy de Montgaillard.

— *V-am ruga să ne vorbiți puțin despre activitatea dv. ca director al Tea-trului Național din București...*

— Aș prefera ca, în locul unui răspuns al meu, să dau cuvîntul unei cărți. Iată, e vorba de „Istoria Teatrului Național”, vechea lucrare a lui Ion Anestin. „Numit în vara anului 1920 director general al teatrelor și director al Tea-trului Național din București, Victor Eftimiu a dezvoltat o rodnică activitate, care l-a pus alături de iluștrii săi predecesori: Ion Ghica, Alexandru Davila și Pom-piliu Eliade.

În afară de reformele strict administrative, el a purificat repertoriul, montînd numai capodoperele dramaturgiei naționale și universale, dînd precădere lucrărilor originale, care, încă din prima lui stagiune, au întrecut numărul spectacolelor străine.

Sub direcția lui Victor Eftimiu, vād înția oară lumina rampei autori ca: M. Sorbul, Ion Minulescu, Al. Sabaru, M. Pașcanu, I. G. Aslan, Igena Floru, Ticu Arhip, Hortensia Papadat-Bengescu și alții.

Reprezențațiile care, pînă atunci, durau uneori pînă la ora trei dimineața, se sfîrșesc înainte de miezul nopții.

Intrarea publicului în sală e interzisă după ridicarea cortinei.

Decorurile nu mai sînt așezate abia în seara premierei. Costumele, luate din bogata garderobă a teatrului, erau amestecate, evocînd epoci diferite, veritabile colecții de anacronisme. Datorită unor pictori ca Traian Cornescu, Podjedaief, Feodorov, se ciștigă o unitate, o înfrățire a decorului cu costumele și machiajul, desenate de aceeași mînă. Se desființează balurile, care de cîteva decenii degradau templul destinat poeziei dramatice. Se introduc repetițiile generale cu public. Actorii nu mai joacă la premieră sub imperiul emoției și al panicii.

Foaierile, tapetate pînă atunci cu reclame pentru șampanie Rhein, muștar și conserve Știrbei, se împodobesc cu busturile în bronz ale lui Eschil, Sofocle, Euripide, Dante, Shakespeare, Molière, Goethe, Schiller, Ibsen, Tolstoi, Vasile Alecsandri, Eliade Rădulescu, B. P. Hajdeu, Delavrancea, sculpturi datorite celor mai de seamă artiști ai epocii: Fritz Storck, Oscar Späthe, V. Paciurea, Corneliu Medrea, Oscar Han, Boambă...

Pe pereții acestor foaiere se înșiră în locul panourilor cu reclame comerciale, tablouri reprezentând pe marii noștri actori în rolurile lor de căpetenie, picturi datorite lui Camil Ressu, Jean Steriade, Teodorescu-Sion, Cecilia Cruțescu-Storck, Traian Cornescu și alții.

Două cortine, cu motive inspirate din legendele românești, și datorite lui Camil Ressu și Traian Cornescu, înlocuiesc vechea cortină bombastică a lui Romeo Girolamo.

În locul programelor date în concesiune unor exploatatori de firme comerciale, se înființează „Revista Teatrului Național”, cu articole și ilustrații artistice.

— *Am citit de curînd pe avizierul Teatrului Național din București distribuția la Înșir-te, mărgărite. Cum mai privești, după atâtea decenii, prima lucrare de răsunset?*

— Recitînd, de curînd, operele mele dramatice, am avut impresia că ele sînt legate prin același fir conducător, de la comedioarele într-un act pînă la tragedia Atrizilor: spiritul combativ în lupta împotriva forțelor întinericului, a tiraniei, a superstițiilor, a prejudecăților, a fătărniceii, a orgoliului și a cupidității celor mari, apăsători ai semenilor lor.

Bătrînul Alb Împărat din *Înșir-te, mărgărite* e un democrat și un iubitor de pace. Versurile în care se vedește a fi astfel figurează și în prima ediție (1911) a lui *Înșir-te, mărgărite*. Lui Voie Bună, Alb Împărat, care părăsește tradiția domnitorilor războinici din dramaturgia noastră de pînă atunci, îi spune:

*Voievod fără oștire, sol iubit de-mpăcăciune,
Fata noastră dăte semne de o mare-nfelepciune
Alegîndu-te pe tine. Pacea, traiul liniștit,
Astea trebuie în țară, astea veșnic le-am țintit!*

Sau, adresîndu-se lui Neam-de-Vodă, care se laudă cu originile lui nobile:

*Bogăția unui nume? Asta place mult la fete!
Alădată darul ăsta fuse mare, logofete,
Dar în vremurile noastre nu mai e atît de bun:
Știi, străbunul tuturoră n-a avut nici un străbun!*

Asemenea ideii, asemenea tendințe umaniste au făcut ca prima piesă care mi-a adus satisfacții mari să fie și astăzi, cred, atît de tinăra!

— *Nu de mult, postul de radio București a transmis comedia dv. Omul care a văzut moartea.*

— Comedia *Omul care a văzut moartea* am scris-o în trei zile, fără să-i atribui o prea mare importanță. Cîțiva actori ambulanți mi-au cerut să le încropesc „ceva”, cu personaje puține, într-un singur decor, fără figurație și alte cheltuieli serale, ceva care să se poată juca „și pe butoaie”, cum făcea Leonescu-Vampiru (Leonescu-Vampiru a fost un actor și întreprinzător de spectacole, un personaj pitoresc, foarte interesant, peste care nu se poate trece într-o istorie a teatrului românesc de la sfîrșitul veacului trecut).

Dar urmașii excelentului cabotin Vintură-Țară nu și-au mai făcut trupă, n-au putut să se producă pe vreo scenă bucureșteană. Mi-au înapoiat manuscrisul. Eu însă n-am renunțat la reprezentarea acestei lucrări, oricît aș fi scris-o „la repezeală”.

Am ținut să verific interesul pe care-l poate stîrni o comedie care se poate reprezenta fără nici o lăsare de cortină, o piesă fără un aparat scenic deosebit, și am încercat-o la un teatru național din provincie. Sub mîna meșteră a regretatului scriitor și regizor Victor Ion Popa, directorul aceluia teatru, *Omul care a văzut moartea* a cunoscut un neașteptat succes.

Tony Bulandra și V. Maximilian au adus-o la București, dîndu-i viața scenei la teatrul „Comedia”, apoi au purtat-o într-un fructuos turneu prin toată țara.

De pe scîndurile teatrelor naționale, *Omul care a văzut moartea* a vagabondat în numeroase țiguri și sate, s-a răsătat pe boloboace, în grădinile de vară, ca pe vremea lui Leonescu-Vampiru, ca să se reîntoarcă la București, la teatrul din strada Sărindar, la „Municipal” și la altele. S-a jucat în țară de sute și sute de ori.

A trecut apoi, tradusă în limba finlandeză, la Teatrul Național din Helsinki. S-a perindat pe toate scenele subvenționate din Iugoslavia, la Praga, la Bratislava

— unde a luat premiul I la un concurs de piese radiofonice —, în şaptesprezece oraşe din Polonia, pe scenele maghiare, la posturile de radio şi la teatrele italieneşti.

Omul care a văzut moartea e o satiră a vieţii politice din provincie, lupta pentru primărie, dintre doi burghezi bogaţi, care leagă interesele comunei de propriile lor interese: „Îţi dau fata mea pentru băiatul dumitale, dacă renunţi. În favoarea mea, la demnitatea de primar al oraşului”...

— *Iată-ne, aşadar, aproape de sfîrşitul interviului şi de apropiata premieră de la Teatrul Naţional „I. L. Caragiale” l...*

— N-am scris niciodată de dragul unui simplu amuzament sau chiar al unei emoţii estetice. Fără voia mea, dintr-o înclinaţie temperamentală, am căutat ca din scrisul meu să se desprindă o învăţătură, un gând de mai bine, un folos sufletesc şi spiritual pentru cititor, un îndemn spre înălţarea omului, o finalitate optimistă, constructivă. N-am folosit biciul satirei din plăcerea de a lovi, ci din dorul de a îndrepta. Duiosia graţuită, ca şi zeflemeaua, îmi repugnă.

Credeam, elaborându-le, că aceste opere sînt rodul unui dramaturg care nu doreşte decît să dea o lucrare cit mai artistic realizată. De fapt, însă, subconştientul meu îmi ordona să protestez, să apăr, să visez, să doresc „ceva mai bun, mai omenesc”, cum spune Maxim Gorki.

Sînt scrise aceste piese de teatru de acelaşi om care, din propriul său îndemn, fără să i le fi sugerat un director de ziar sau un partid politic, ba înfruntînd „opinia publică” a epocii, în parlamentul de la 1928, în faţa unei Camere ostile, a cerut, în două şedinţe consecutive, stabilirea unor raporturi de prietenie cu Uniunea Sovietică.

Aceeaşi chemare m-a îndemnat să scriu neconţinut împotriva politicienilor burghezi, a afaceriştilor, a micilor satrapi orientali, care îşi băteau joc de Patrie.

Pentru această atitudine, sub domnia dezechilibrată a autoregelui Carol, am fost înlăturat de la orice activitate publică, iar urmaşul său, nefastul automareşal, m-a trimis de două ori în lagărul de la Tg. Jiu.

Fascismul şi hitlerismul mi-au distrus, în acelaşi timp, casa în care m-am născut şi casa sufletului meu, Teatrul Naţional, al cărui director am fost în mai multe rînduri.

Mi-a mai distrus bombardamentul şi locuinţa bucureşteană. Mi-au ars toate, pînă la cîrămidă. Praf şi cenuşă s-a ales din manuscrisele, corespondenţa, operele de artă, tablourile şi cărţile rare, adunate într-o viaţă de om... Dar dincolo de acestea, nu poţi să nu fii mindru, să nu te simţi alături de toţi oamenii muncii, azi, cînd în patria noastră cultura a înflorit mai puternic ca oricînd: mărturie stă bilanţul celor douăzeci de ani noi.

Adînc emoţionat pentru înalta preţuire pe care mi-a acordat-o partidul şi guvernul ţării, cînd cuvintele tovarăşului Gheorghe Gheorghiu-Dej mi-au adus lumina unei noi tinereţi, aş vrea să amintesc de piesa mea *Prometeu*: Prometeu fură focul din cer şi-l duce oamenilor, ca să-i lumineze, să-i încălzească, să-i scoată din noaptea cavernelor şi să le dea propăşirea, înflorirea ştiinţei şi artelor.

El înfruntă zeii:

*Din tronurile lumii tiranii vor cădea
Rostogolişi de-a pururi în noaptea cea mai grea
Şi beznele s-or sparge în urlet şi furtună
Şi-un soare nou va rîde pe-o lume mult mai bună!*

Zei se războie împotriva răzvrătîtilui, îl răstignesc pe-o stîncă, de unde-l va dezrobi eroul Heracles... Prometeu e liber. Gîndul său biruie. Focul generează cosmosul:

Umanitatea-ncepe giganticul ei mers...

Interviu de AL. POPOVICI